

Zmiany ilości DNA w cyklu komórkowym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Zmiany ilości DNA w cyklu komórkowym

Cykl komórkowy jest procesem, któremu podlegają wszystkie komórki organizmów żywych.
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Cykl życiowy komórki rozpoczyna się wraz z jej powstaniem. Czas jego trwania zależy od rodzaju komórki i obejmuje jej wzrost oraz podział na dwie komórki potomne. Ilość DNA w komórce diploidalnej przed replikacją jest określana jako $2c$ i ulega zmianie w trakcie cyklu komórkowego. Jednak każda komórka potomna ma ostatecznie taką samą ilość DNA, jak komórka rodzicielska.

Twoje cele

- Omówisz przebieg cyklu komórkowego.
- Scharakteryzujesz cykle komórkowe, uwzględniając rodzaj podziału komórkowego.
- Wyjaśnisz, z czego wynikają zmiany w ilości DNA w cyklu komórkowym.

Przeczytaj

Cykl komórkowy

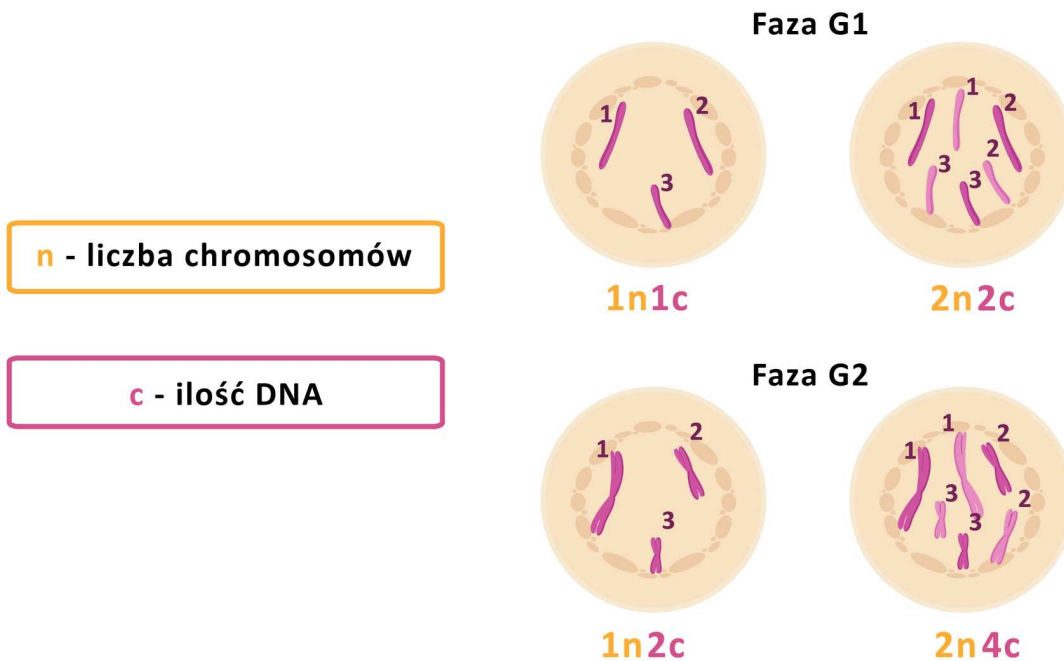
Cykl komórkowy jest procesem, któremu podlegają wszystkie komórki organizmów żywych. Te, których cykl komórkowy przebiega z podziałem [mitotycznym](#), wzrastają, powielają materiał genetyczny, białka oraz zawartość cytoplazmy, i ponownie przechodzą podział, co gwarantuje wzrost organizmu. Niektóre, kończąc ten cykl, różnicują się, czyli przekształcają w wyspecjalizowane komórki konkretnych tkanek.

Cykl komórkowy przebiegający z podziałem mitotycznym składa się z [interfazy](#) i następującego po niej podziału komórki – **mitozy**, którą można podzielić na kariokinezę (podział jądra komórkowego) i cytokinezę (podział cytoplazmy). Nowo powstałe po mitozie komórki wchodzą w interfazę, rosną do wielkości komórki rodzicielskiej i ponownie przechodzą podział. Podczas interfazy i podziałów zmienia się ilość materiału genetycznego, natomiast ploidalność komórki zależy od stopnia ploidalności komórki rodzicielskiej. Jeżeli w podział mitotyczny wchodzi [komórka diploidalna](#) zawierająca podwójny zestaw [chromosomów](#) (oznaczana jako $2n$), to nowo powstałe komórki również będą diploidalne. Z komórek powstałych po podziale mejotycznym, które są [haploidalne](#) i zawierają pojedynczy zestaw chromosomów (oznaczane jako $1n$), utworzą się komórki haploidalne.

Fazy cyklu komórkowego.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Cykl komórkowy z podziałem mitotycznym dzieli się na interfazę oraz zachodzące po niej podział jądra komórkowego i cytokinezę (podział cytoplazmy). Interfaza może zajmować nawet 90% całego cyklu komórkowego. Więcej o cyklu komórkowych w lekcji [„Cykl komórkowy i jego charakterystyka”](#).

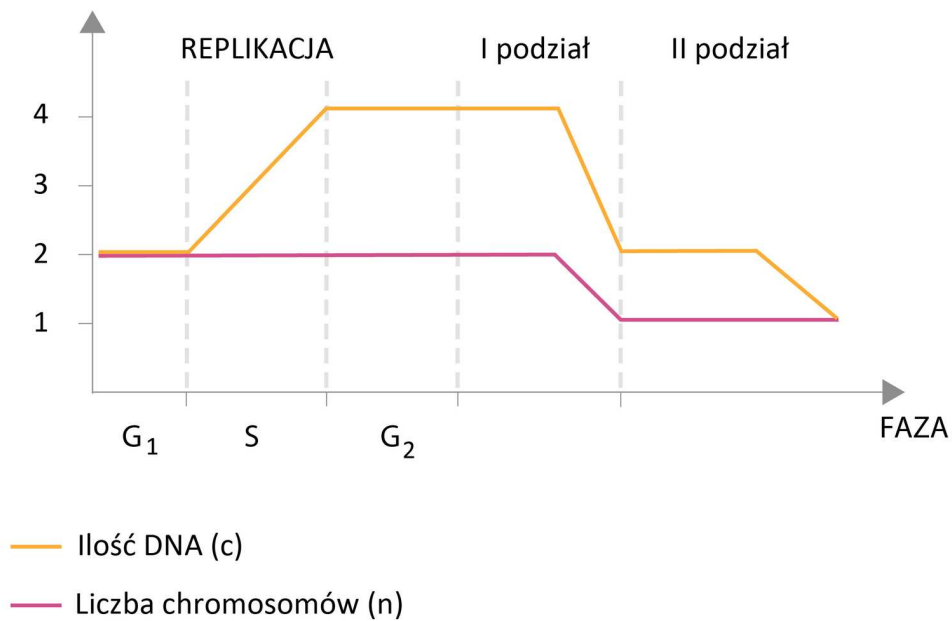
W fazie G1 komórka haploidalna ($1n$) zawiera $1c$ DNA, natomiast komórka diploidalna ($2n$) – $2c$ DNA. W obu komórkach w fazie G1 chromosomy składają się z jednej chromatydy. Podczas fazy S – replikacji – dochodzi do podwojenia ilości DNA z $1c$ do $2c$ w komórce haploidalnej i z $2c$ do $4c$ w komórce diploidalnej. Chromosomy po replikacji składają się z dwóch chromatyd.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jak wyglądają zmiany ploidalności i ilości materiału genetycznego w komórkach przechodzących mitozę?

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ciekawostka

Zmiany ilości DNA i liczby chromosomów w komórce diploidalnej przechodzącej podział meiotyczny.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wykres przedstawia komórkę diploidalną ($2n$) przystępującą do podziału meiotycznego. W komórce rodzicielskiej ilość DNA wynosi $2c$. Podczas replikacji (w fazie S) ilość DNA podwaja się do $4c$, natomiast liczba chromosomów nie zmienia się. W trakcie pierwszego podziału meiotycznego liczba chromosomów zostaje zredukowana z $2n$ do $1n$, a ilość DNA z $4c$ do $2c$. Podczas drugiego podziału meiotycznego liczba chromosomów nie ulega zmianie, natomiast ilość DNA zmniejsza się do $1c$.

Słownik

chromatyda siostrzana

jedna z dwóch kopii chromosomu, która powstaje w wyniku replikacji DNA poprzedzającej mitozę bądź mejozę

chromosomy

struktury zawierające materiał genetyczny komórki; stanowią jednostki segregacji w podziale jądra komórkowego

interfaza

etap cyklu komórkowego obejmujący okres między kolejnymi podziałami komórkowymi (mitoza); w interfazie rozróżnia się 3 kolejne fazy: G1, S i G2; podczas fazy S następuje replikacja DNA, w wyniku której powstaje pełna kopia genomu jądrowego komórki (stanowi to niezbędny warunek umożliwiający kolejny podział komórkowy)

komórka diploidalna

komórka zawierająca podwójny zestaw chromosomów

komórka haploidalna

komórka zawierająca pojedynczy zestaw chromosomów

mitoza

sposób podziału jądra komórkowego (poprzedzony interfazą), w wyniku którego powstają 2 jądra potomne (siostrzane), z których każde otrzymuje zestaw chromosomów identyczny pod względem ich liczby (ploidalności), jak ten, który miało jądro komórkowe przed podziałem

Grafika interaktywna

Podczas fazy G_1 następuje wzrost komórki oraz przygotowywanie do kolejnej fazy.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 1

Scharakteryzuj zmiany zawartości DNA na różnych etapach cyklu życiowego komórek diploidalnej i haploidalnej. Wyjaśnij przyczyny tych zmian.

Polecenie 2

Na podstawie grafik oraz własnej wiedzy wyjaśnij, dlaczego liczba chromosomów nie zmienia się podczas cyklu komórkowego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

W której z podanych faz cyklu komórkowego zachodzi podział komórki?

- G_1
- S
- G_2
- w żadnej z wymienionych

Ćwiczenie 2

Zaznacz prawidłową ilość DNA w komórce diploidalnej w poszczególnych fazach cyklu komórkowego.

Faza cyklu komórkowego	1c	2c
4c		
Faza G ₁	☐	☐
□		
Koniec fazy S	☐	☐
□		
Faza G ₂	☐	☐
□		
Koniec podziału mitotycznego	☐	☐
□		

Ćwiczenie 3

Połącz poszczególne fazy cyklu komórkowego z ich opisami.

W tej fazie następuje replikacja DNA., W tej fazie komórka rozrasta się do wielkości komórki rodzicielskiej., W tej fazie następuje synteza białek potrzebnych przy podziale, np. tworzących wrzeciono kariokinetyczne.

G ₁	
S	
G ₂	

Ćwiczenie 4

Ustaw we właściwej kolejności fazy mitozy.

- Profaza
- Anafaza
- Metafaza
- Telofaza

Ćwiczenie 5

Wskaż fałszywe zdanie.

- Podczas metafazy wrzeciono kariokinetyczne łączy się z chromosomami, które ustawiają się w płaszczyźnie równikowej komórki.
- W telofazie chromosomy ulegają dekondensacji, przekształcając się w chromatynę, a komórka odtwarza błonę komórkową oraz – w przypadku komórek roślinnych – także ścianę komórkową.
- Połówki chromosomów przesuujące się ku biegunom komórki podczas anafazy przepychają także organelle.

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Na podstawie treści lekcji oraz własnej wiedzy określ, jaki może być skutek błędu w podziale komórki polegającego na tym, że jeden z ustawionych w płaszczyźnie równikowej komórki chromosomów zamiast pęknąć, trafi w całości do jednej z komórek potomnych. Załóż, że w efekcie tego podziału powstaną gamety.

Ćwiczenie 8

Dojrzałe neurony (komórki nerwowe) podczas cyklu komórkowego, zamiast wejść w fazę S (replikacji), przechodzą w fazę G_0 , czyli fazę spoczynku.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Juwan

Przedmiot: Biologia

Temat: Zmiany ilości DNA w cyklu komórkowym

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie podstawowym i rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IV. Podziały komórkowe. Uczeń:

2) opisuje cykl komórkowy z uwzględnieniem zmian ilości DNA w poszczególnych jego etapach;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IV. Podziały komórkowe. Uczeń:

3) opisuje cykl komórkowy, z uwzględnieniem zmian ilości DNA w poszczególnych jego etapach; uzasadnia konieczność replikacji DNA przed podziałem komórki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Omówisz przebieg cyklu komórkowego.
- Scharakteryzujesz cykle komórkowe, uwzględniając rodzaj podziału komórkowego.
- Wyjaśnisz, z czego wynikają zmiany w ilości DNA w cyklu komórkowym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;
- ćwiczenia interaktywne;

- symulacja;
- mapa myśli;
- gwiazda pytań.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Zmiany ilości DNA w cyklu komórkowym”. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczenia nr 2 (w którym mają za zadanie ułożyć postacie DNA w kolejności od najluźniejszej do najbardziej zwartej) z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w sekcji „Przeczytaj”.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu, sprawdza, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem i wykonali zadane ćwiczenie. Jeśli odpowiedzi uczniów bardzo się różnią lub ćwiczenie okazało się trudne, nauczyciel omawia je na forum.

Faza realizacyjna:

1. **Praca w grupach z treścią e-materiału.** Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy. Zespoły opracowują przydzielone zagadnienie, uwzględniając zmiany ilości DNA, na podstawie informacji zawartych w e-materiale:
  - grupa I i II – interfaza;
  - grupa III i IV – mitoz.Po opracowaniu zagadnień przez każdą z grup nauczyciel miesza uczniów z grup I i II z grupami III i IV, aby w każdym z nowych zespołów było przynajmniej dwóch

przedstawiciele ze starej grupy. Każdy z uczniów przedstawia kolegom partię materiału, którą opracował wcześniej (następuje moment właściwego nauczania). Nauczyciel prosi o wypisanie na małych kartkach pojęć, jakie uczniowie zapamiętali na dany temat. Grupy porządkują kartki w zbiory, wyszukując połączenia pomiędzy zapisanymi pojęciami. Grupy przyklejają kartki na arkuszu papieru A1, łączą strzałkami, rysują linie i dopisują nowe hasła, tworząc mapę myśli.

Przedstawiciele grup omawiają swoje mapy myśli. Nauczyciel weryfikuje informacje, w razie potrzeby uzupełnia.

- 2. Praca z multimedium („Grafika interaktywna”).** Nauczyciel wyświetla grafikę interaktywną i wspólnie z uczniami dokonuje jej analizy. Prosi podopiecznych, by scharakteryzowali zmiany zawartości DNA na różnych etapach cyklu życiowego komórki diploidalnej i haploidalnej i wyjaśnili przyczyny tych zmian. Uczniowie pracują w parach. Następnie ochotnicy przedstawiają swoje odpowiedzi na forum klasy, a nauczyciel ocenia ich poprawność.
3. Uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenie nr 2: „Na podstawie grafik oraz własnej wiedzy wyjaśnij, dlaczego liczba chromosomów nie zmienia się podczas cyklu komórkowego”. Nauczyciel w razie potrzeby naprowadza ich na prawidłowe rozwiązanie.
- 4. Utrwalenie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie samodzielnie wykonują ćwiczenie nr 7 (w którym mają za zadanie określić – na podstawie treści lekcji oraz własnej wiedzy – jaki może być skutek błędu w podziale komórki polegającego na tym, że jeden z ustawionych w płaszczyźnie równikowej komórki chromosomów zamiast pęknąć, trafi w całości do jednej z komórek potomnych) z sekcji „Sprawdź się”. Następnie w 4-osobowych grupach omawiają prawidłowe rozwiązanie. Po upływie wyznaczonego czasu wskazany przez nauczyciela przedstawiciel grupy prezentuje odpowiedź wraz z jej uzasadnieniem. Klasa ustosunkowuje się do niej. Nauczyciel udziela uczniom informacji zwrotnej.
5. Uczniowie wykonują w parach ćwiczenie nr 8 (w którym mają za zadanie wyjaśnić, dlaczego uszkodzona tkanka nerwowa nie może się regenerować), wyświetlone przez nauczyciela na tablicy. Podczas wspólnych dyskusji rozwiązują zadanie, następnie łączą się z inną parą i kontynuują swoją dyskusję, uzasadniając swój wybór.

Faza podsumowująca:

- 1. Gwiazda pytań.** Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy. Każdy zespół otrzymuje arkusz papieru A3 z ilustracją gwiazdy. Zadaniem uczniów jest umieszczenie na ramionach gwiazdy pięciu pytań dotyczących tematu lekcji. Każdy zespół po napisaniu pytań przekazuje gwiazdę innej grupie, zgodnie z kierunkiem wskazówek zegara. Teraz zadaniem uczniów jest udzielenie odpowiedzi na zadane pytania na podstawie wiadomości znajdujących się w e-materiale. Uczniowie swoje odpowiedzi zapisują na otrzymanym arkuszu papieru A3. Po upływie

wyznaczonego czasu grupy prezentują swoje gwiazdy. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia informacje, wyjaśnia wątpliwości.

2. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia od 3 do 6 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Neil A. Campbell i in., „Biologia Campbella”, tłum. K. Stobrawa i in., Rebis, Poznań 2019.
- „Encyklopedia szkolna. Biologia”, red. Marta Stęplewska, Robert Mitoraj, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2006.

Dodatkowe wskazówki metodyczne:

- Multimedia zamieszczone w sekcji „Grafika interaktywna” można wykorzystać w fazie wstępnej zajęć, w celu wzbudzenia zaciekawienia uczniów.